

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՐՃ ՊՈՇԵԱՆՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՊՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՄՆԱՄԵԱՑ
ՅՕԲԷԼԵԱՆԸ:

Այն մեզ շատ մօտ ժամանակից, երբ հալ ազգը ըմբռնեց իւր գրական աշխատաւորներին տօնելու իմաստը, նա արդէն զգացել էր այն սերտ և մտերմական կապը, որը կապուած է գրողին ժողովրդի հետ: Գրողի սիրտը ժողովրդի հետ է. և ի՞նչ կարողանում է իւր սրտի բարախումբը աւելի զգացնել տալ ժողովրդին և նոյն ժողովրդին լսել տալ իւր սրտի բարախումբները՝ նա այդ է, որ ամենից ժողովրդականն է, նա, որը սիրում է և սիրելու ընդունակ է և այդ նա է, որը սիրւած է ժողովրդից: Արտապատել այդ զգացումները—միշտ չի լինում. հարկաւոր է, որ առիթներ լինին, իսկ այդ առիթները ստեղծւում են, քանի որ հեղինակը կենդանի է: Տօնել նրա գործունէութեան մի որոշ շրջանը լրանալու առիթով—ահա ամենավախելու է ձեռը, որով հասարակութիւնը արտապատում է այն, ինչ տարիներով թագգրած էր իւր սրտում: Եւ այսօր ահա Պօռչեանց Պերճն է, որի վրայ դարձրած է ընդհանուրի ուշադրութիւնը—ակաճաւոր աշակերտը մեծ Աբովեանի, նկարագրողը մեր ժողովրդական կեանքի—որպէս ոչ մէկ ուրիշը մեր գրականութեան մէջ, անկասկած առաջինը բուն ժողովրդական գրականութեան մէջ: Առիթը շուտով պիտի ներկայանալ—դէմ լանդիման կանգնացնել Պօռչեանցին՝ հալ հասարակութեան առջև և ընդունել տալ սորա երախտագիտական բոլոր զգացումները: Որպէս ցուցը կը լինի վախել վիպասանի տաղանդին և համապատասխան գրականութեան մատուցած նրա ծառայութեան չափին—ոչ մի կասկած չունինք: Այն, ինչ հասարակութիւնը պիտի գնահատի Պօռչեանցի մէջ՝ այդ նրա գուտ ժողովրդական զաւակ լինելն է: Նրանով կարող է պարծենալ հայութիւնը, այն պատճառով, որ բոլորը, ինչ տւած է Պօռչեանցը—արդիւնք է մեր հողի, օդի, բուն հայկական զգացումների և կրթութեան ներշնչման: Պօռչեանցը շատ և շատ քիչ է պարտական օտարին՝ մի կողմից, երևակայութեան՝ միւս կողմից: Նրան զրդող ուժը՝ հայրենական զգացումների մտերմութիւնն է. իսկ նրա տաղանդը՝ ոչ թէ վառ և հարուստ երևակայութիւնն է, այլ

Նրա բարձր աստիճանի զգալնությունը հայրենական կեանքի տպաւորութիւնները ընդունելու համար, Նրա բոլոր երկերը այդ կարգի տաղանդի ծրնունդ են. երկեր, որոնց վերջինը այսօր «Յեցեր»-ով հազ հասարակութեան առջև է դնւում, իսկ մօտ ապագայում կ'երեւայ «Բողոք»-ն, որով Պռօչեանցի տաղանդի ծաւալը, ըստ մեզ, վերջնականապէս կ'որոշւի։

«Մուրճը» իւր կողմից արեւ է և անում է, ինչ հարկաւոր է Պռօչեանցի չօրէկեանը գիտակցօրէն կատարելու համար։ Մի կողմից նա տպում է չօրէկեարի «Յեցերը», մի գործ, որը չատկապէս «Մուրճ»-ի համար է գրւած (և գրւած՝ զարմանալի բան, գրւած, ասում ենք ամիս ու կիսում՝ նոյեմբերի սկզբից մինչ դեկտեմբերի կէսը, անցեալ 1888 թւականի)։

Միւս կողմից՝ «Մուրճը» տւեց Պռօչեանցի վէպերի ընդարձակ քննադատութիւնը այդ վէպերի բովանդակութեամբ միասին։ «Մուրճը» գործանով կամեցաւ ծանօթացնել հազ հասարակութեան այն մարդու հետ, որին արժանաւոր կերպով տօնելու համար՝ իւր ձայնը միացնում է ընդհանուրի ձայնի հետ։ Պռօչեանցին բոլորովին արժանի գտնելով այդ մեծ պատւին, ցանկանում ենք որ մեր բաժանորդները և այլ ընթերցողները միշտ առաջինը լինին ընդհանուր հրաւերքին արձագանք տալու։ Յօրէկեանը կատարւելու է գալ ապրիլ ամսին և այդ օրը թող զգացւի ամենուրեք, որպէս հակական գրական մեծ տօն։

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԻՆ,

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ.

Մեծ. Խմբագիր.

Մօտ օրերս ստանալով մի ժրաջան և հազ գրականութեամբ զիշեր ու ցերեկ պարապող բարեկամիցս հետեւեալ նամակը, բառ առ բառ արտագրած գրութեան էական կէտերը՝ ուղարկում եմ Ձեզ, խնդրելով տեղ տալ Ձեր նորարարող ամսաթերթի մէջ։¹⁾

...«Գիտես, Պերճ, որ Ներսիսեան դպրոցը որքան էլ մեզ դառնացնում է, այնուամենայնիւ մեր լեզուն չի պատում ասելու. «և եղիցի տուն քո քեզ աւերակ»։ Մենք նրան պարտական ենք մեր զգացմունքներից, մեր ձգտումներից ամենալաւը. այդ անուան հետ կապւած են մեր դեղածիծաղ վշտութիւնները, ցնորքները, լուսերը. նրան ենք պարտական, որ սովորել ենք արհամարհել Նիւթականը, կամ չը մոռանալ, որ միմիայն

1) Թէպէտ բարեկամս իրաւունք չի տւել ինձ հրատարակելու իւր մասնաւոր նամակը, բայց ըստ որում խնդիրը վերաբերում է ամենքի հետաքրքրութեան այդ արժանի գործին, յոյս ունիմ որ կը ներէ նա ինձ ոչ միայն նամակը տպագրել, այլ և իւր անունն ևս յիշել։ Դա մեր գրականութեան անխոշ մշակներից մէկն է՝ բժիշկ Միսակ Աբաւեանցը, որին վիճակւած է կենդանից հեռու թաղաւորել և սրբաւոր մօտ լինել հայ ազգայնութեան գաղափարին։